

УДК 378.147:81`243:388.6

Теоретична і дидактична філологія : збірник наукових праць /
Переяслав-Хмельницький державний педагогічний університет імені
Григорія Сковороди. – 2014. – № 18 – С. 83-87.

Наталя Ленюк
(Херсон, Україна)

**ЗАСОБИ ТА МЕТОДИ ОРГАНІЗАЦІЇ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ
СТУДЕНТІВ ТЕХНІЧНИХ СПЕЦІАЛЬНОСТЕЙ
У НАВЧАННІ НІМЕЦЬКОЇ МОВИ**

*Н. Ленюк Засоби та методи організації самостійної роботи студентів
технічних спеціальностей у навчанні німецької мови*

У статті обґрунтовано доцільність використання комунікативного та системно-комунікативного методів, а також технології проблемного навчання, проектних, інформаційно-комунікаційних технологій і технологій «портфоліо» в організації самостійної роботи студентів технічних спеціальностей. У статті визначені напрями, за якими проводяться сучасні дослідження самостійної роботи як методичної проблеми у процесі навчання іноземної мови, розглядається особливості організації самостійної роботи студентів засобами інформаційно-комунікаційних технологій навчання враховуючи сучасні вимоги і умови суспільства.

***Ключові слова:** самостійна робота, студенти технічних спеціальностей, німецька мова, метод, технологія, е-навчання, інтернет*

Ленюк Н. Средства и методы организации самостоятельной работы студентов технических специальностей при обучении немецкому языку

В статье обоснована целесообразность использования коммуникативного и системно-коммуникативного метода, а также технологии проблемного обучения, проектных, информационно-коммуникационных технологий и технологий «портфолио» в организации самостоятельной работы студентов технических специальностей. В статье определены направления, по которым проводятся современные исследования самостоятельной работы как методической проблемы в процессе обучения немецкому языку, рассматриваются специфика организации самостоятельной работы студентов средствами информационных технологий обучения с учетом современных требований и условий общества.

Ключевые слова: *самостоятельная работа, студенты технических специальностей, немецкий язык, метод, технология, e-обучение, интернет*

N. Lenyuk Means and methods of the organization the student's autonomous learning on technical specialties in learning the German language.

The necessity to use the didactic and methodological principles, such as principle of activity, communicative and systematic-communicative methods, problem-solving, project, information technologies and technology of portfolio in organization of autonomous learning on technical specialties have been grounded in the article. The article identifies the ways in which modern research conducted autonomous learning as methodological problem in learning a foreign language. The article focuses on the matter and problems of the students' autonomous learning organization by means of the educational information technologies within the modern society conditions.

Key words: *autonomous learning, students of technical specialties, foreign language, method, technology, i-learning, Internet*

Вступ На етапі інтеграції України в єдиний європейський освітній і науковий простір зростають вимоги до рівня знань студентів, відображені в Законі України «Про вищу освіту», Державній національній програмі «Освіта» («Україна XXI століття»), Національній доктрині розвитку освіти України, Загальноєвропейських рекомендаціях з мовної освіти. Однією з важливих умов забезпечення високої якості підготовки майбутніх фахівців, готових до постійного професійного зростання є посилення ролі самостійної роботи (далі: СР), частка якої при кредитно-модульному навчанні складає більше 40%. У зв'язку з цим назріла необхідність зміни ставлення до змісту СР, її місця в навчально-професійному навчанні, що тягне за собою реорганізацію навчального процесу у ВНЗ, створення умов для розвитку і самореалізації кожного студента.

Постановка проблеми Сучасний соціально-економічний розвиток України ставить перед вищою школою завдання підготувати фахівців, які б були здатними самостійно і творчо розв'язувати практичні завдання у своїй майбутній професійній діяльності. Забезпечення цих завдань у сфері підготовки спеціалістів технічного напрямку можливе за умови відповідно організованої самостійної навчальної діяльності, яка враховує інтереси студентів і спрямована не лише на розвиток їхньої німецькомовної компетенції, але й мотиваційної сфери, автономії. Ефективна організація СР спеціалістів технічного напрямку у навчанні німецької мови вимагає використання сучасних засобів та методів, які повинні забезпечити реалізацію сучасних принципів та цілей навчання.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. На сучасному етапі питання організації СР перебуває в центрі уваги багатьох науковців (І.Дроздова, Б.Єсіпов, І.Лернер, Л.Онучак, И.Шимко та ін.), що зумовлюється

збільшенням уваги та значення СР в оволодінні студентами технічних спеціальностей німецькомовною компетенцією.

У дидактичній та методичній літературі СР розглядають як:

- вид чи форму навчальної діяльності, організовану без безпосереднього керівництва з боку викладача [1: 14];
- засіб організації навчального чи наукового пізнання студента, керівництва пізнавальною діяльністю студентів, їх залучення до самостійної діяльності[2];
- метод навчання (Ю.К. Бабанський, В.К. Буряк, Л.В. Жарова), під час здійснення якого студенти за завданням викладача і під його керівництвом самостійно вирішують пізнавальну задачу, демонструючи зусилля та активність [3: 17].

Проблему організації СР студентів у навчанні іноземної мови (ІМ) досліджували Н.Ф. Коряковцева, Ю.І. Пассов, І.О. Зимня, Л.Дікінсон, Д. Літл та ін. Однак, питання використання ефективних засобів та методів СР у навчанні студентів технічних спеціальностей німецької мови не стало предметом дослідження науковців.

Мета статті - виділити та охарактеризувати засоби та методи, які доцільно використовувати в організації СР студентів технічних спеціальностей при навчанні німецької мови.

Виклад основного матеріалу Головні цілі СР з іноземної мови в технічному ВНЗ – формування мовленнєвої, навчальної, професійної компетенції, розвиток самостійності як риси особистості. Особливість цієї дисципліни «Іноземна мова за фаховим спрямуванням» полягає у тому, що в процесі її вивчення формуються вміння і навички користуватися ІМ як засобом спілкування, отримання нової, професійно значущої інформації.

У немовному (технічному) вищому навчальному закладі всі зусилля необхідно спрямувати на досягнення рівня професійної комунікативної достатності, щонайменше у головних напрямках майбутньої фахової німецькомовної діяльності.

Термін «метод навчання» інтерпретується в методичній літературі таким чином: «Метод навчання - це сукупність прийомів, операцій при засвоєнні певної галуззі практичного чи теоретичного знання, тієї чи іншої діяльності; спосіб взаємов'язаної діяльності викладачів і студентів, спрямованої на вирішення комплексних завдань навчального процесу» [4: 66].

Метод навчання – це напрям у навчанні, що визначає цілі та завдання навчання, а також шляхи і способи досягнення визначеної мети згідно з умовами й етапом занять» [5: 7]. З цього визначення видно, що метод навчання дає уявлення про загальну стратегію навчання, про домінуючі ідеї розв'язання основного методичного завдання, що становить суть методу.

Обраний метод повинен стимулювати інтерес студента до вдосконалення рівня володіння німецькомовною компетенцією, прагнення та потребу в навчанні; розвивати творчість, самостійність, активізувати мовленнєво-мисленнєву, комунікативну та інтелектуальну діяльність студентів у процесі СР; передбачати поєднання індивідуальних і групових форм роботи; передбачати різноманітні прийоми навчальної роботи, що сприятиме підвищенню інтересу студентів до самостійного оволодіння німецькомовною компетенцією та забезпечуватиме оволодіння різними аспектами мови і видами мовленнєвої діяльності.

Усі перелічені вище вимоги реалізуються в *комунікативному методі*, який ми використовуємо в організації СР студентів технічних спеціальностей з оволодіння німецькомовною компетенцією. Актуальність його положень, а саме мовленнєва спрямованість навчання, мовленнєво-мисленнєва активність

студентів, ситуативність процесу навчання, яку розглядають як спосіб мовленнєвої стимуляції і умову розвитку мовленнєвих умінь та проблемність як спосіб організації і презентації навчального матеріалу, реалізуються у навчанні німецької мови у процесі СР студентів [5: 45-114].

Актуальним є використання *системно-комунікативного методу* навчання ІМ в організації СР студентів, оскільки кінцевою метою цього методу є становлення комунікативних умінь говоріння, читання й письма. Завдяки системно-комунікативному методу організація СР студентів у навчанні німецької мови сприяє розвитку комунікативних умінь, що ґрунтуються на спеціально пристосованих до психофізіологічних можливостей більшості студентів специфічних умовах процесу навчання та базується на принципах, які реалізуються через взаємопов'язану систему методів викладання й методів навчання [7: 10].

В організації СР студентів технічних спеціальностей перевага надається *методу професійної спрямованості вправ* [8]. Впровадження цього методу сприяє формування професійно спрямованої німецькомовної компетенції, передбачає створення системи вправ, яка відповідає наступним критеріям: комунікативність, вмотивованість, спрямованість вправ на сприймання та передачу інформації, керування мовленнєвою діяльністю студентів, а також критерій професійної спрямованості. В основі створеної системи вправ виступають комунікативні та умовно-комунікативні вправи, де кількість некомунікативних вправ зведена до мінімуму.

Навчання німецької мови за комунікативним, системно-комунікативним методами та методом професійної спрямованості вправ успішно для більшості студентів технічного ВНЗ впроваджується в освітній процес. Концепція системи вправ, розробленої для СР студентів базується на комунікативності всіх видів навчальної діяльності, професійному

спрямуванні навчальної комунікації і має на меті вільне володіння німецькою мовою.

Проаналізувавши низку публікацій, в яких розглядаються сучасні методи і засоби навчання іноземних мов [1; 7 та ін.], а також беручи до уваги особливості СР студентів технічних спеціальностей при оволодінні німецької мови, ми дійшли висновку про необхідність використання у СР у межах розглянутих вище методів, в контексті виділеного методу організації СР технологій проблемного навчання, проектних, інформаційно-комунікаційних технологій.

Реалізація технологій проблемного навчання передбачає залучення комунікативно-пошукових, пізнавально-пошукових, пізнавально-дослідницьких завдань, що є системою взаємопов'язаних проблем із постійно зростаючою мовленнєво-мисленнєвою, інтелектуальною і комунікативною складністю, які повинні проходити через усі аспекти навчання німецької мови і бути спрямовані на стимулювання творчої діяльності студентів [10: 127-128].

Завдяки використанню технології проблемного навчання, СР студентів у навчанні німецької мови стимулює пошукову, дослідницьку діяльність студентів, сприяє активній мисленнєвій діяльності яка, в свою чергу, забезпечує краще оволодіння мовною, мовленнєвою, лінгвосоціокультурною компетенціями, розвиває механізми мислення, визначення цілей, планування, прийняття рішень, прогнозування (результатів, змісту), вибору, комбінування, конструювання, аналізу [10: 142].

Спираючись на сучасні дослідження [10; 11 та ін.] ми у своїй методиці розглядаємо проблемне навчання у СР при оволодінні німецькою мовою як діяльність студентів з оволодіння німецькомовними знаннями, мовленнєвими навичками і вміннями, лінгвосоціокультурними знаннями, навичками і

вміннями в комплексі з уміннями творчої індивідуальної і колективної навчальної діяльності за допомогою систематичного вирішення комунікативно-пошукових, пізнавально-пошукових культурознавчих, пізнавально-дослідницьких завдань.

Впровадження технології проблемного навчання СР студентів технічних спеціальностей забезпечує активну мовленнєво-мисленнєву та пошукову діяльність, автономне виконання проблемних завдань шляхом самостійної постановки проблеми, визначення шляхів її вирішення та аналізу результатів власної пошукової діяльності.

Ми впроваджуємо технології проблемного навчання, де пропонуємо використовувати проблемний виклад навчального матеріалу, яким студенти повинні оволодіти самостійно, проблемно-пошукову діяльність студента з оволодіння знаннями зі спеціальності та проблемний характер завдань.

Враховуючи виокремлені нами методи, ефективними в організації СР з оволодіння студентами технічних спеціальностей у навчанні німецької мови є проектні технології. Їх трактують як спосіб досягнення дидактичної цілі через детальну розробку проблеми (технологію), яка повинна завершитися реальним практичним результатом, оформленим тим чи іншим способом [4: 66].

Метод проектів має чималі педагогічні можливості, які виявляються під час автономного навчання. Завдяки методу проектів забезпечили по-перше, успішну підготовку студентів до активної і результативної самостійної навчальної діяльності, а також самоосвіту на користь їх успішної адаптації до сучасних умов життя і професійної діяльності, по-друге сприяли у формуванні у них здібності до самостійної постановки цілей оволодіння мовою, що вивчається; по-третє, створили умови успішному оволодінню культурою і мовою народу, розвитку своїх особистих якостей (самостійності,

цілеспрямованості, організованості, наполегливості, відповідальності) і здібності до їх самореалізації в сучасному соціальному середовищі.

Ми у своїй методиці використовували метод проектів, що забезпечив підвищення мотивації студентів, їх самореалізацію, сприяв розвитку автономії студентів (студентам надавали більшої самостійності у виборі типу, тематики та реалізації проекту), і також, озброїв їх уміннями використовувати технології, які вони зможуть широко застосовувати в подальшій професійній діяльності. У результаті виконання проектів (інформаційних, дослідницьких, творчих тощо) студенти не лише удосконалили рівень німецькомовної компетенції, але й створили практичний продукт, який можна використати (наприклад, тематичний словник до теми «der Computer»).

Використання «технології портфоліо», яка у СР реалізується за допомогою Мовного портфелю є перспективним на сьогоднішній день. Завдяки впровадженню технології Мовного портфелю у навчання німецької мови у процесі СР, підвищилася мотивація студентів технічних спеціальностей до вдосконалення рівня німецькомовної компетенції та набула розвитку автономія студентів шляхом постановки власних навчальних цілей внаслідок аналізу поданих у портфелі дескрипторів умінь.

Стрімкий розвиток науки і техніки зумовлює доцільність застосування в СР студентів технічних спеціальностей у навчанні німецької мови *інформаційно-комунікаційних технологій*, які базуються на використанні комп'ютерних та телекомунікаційних засобів, аудіо-відеотехніки і т.д, що забезпечують операції по збиранню, продукуванню, нагромадженню, збереженню, обробці і передачі інформації [11: 321].

Найбільш інтенсивно використовуються комп'ютерні технології, які передбачають застосування в навчальному процесі комп'ютерних програм,

електронних посібників, електронних словників, електронних енциклопедій, ресурсів Інтернет тощо.

Завдяки реалізації можливостей Інтернету у СР при навчанні німецької мови, студенти технічних спеціальностей отримали різноманітні матеріали для вивчення німецької мови, сформували вміння читання, використовуючи матеріали різного рівня складності; вдосконалили вміння аудіювання на основі автентичних аудіотекстів мережі Інтернет; вдосконалили навички писемного мовлення, листуючись через електронну пошту; поповнили електронний запас; вдосконалили граматичні навички за допомогою спеціально розроблених матеріалів мережі.

Інформаційно-комунікаційні технології передбачають *e-навчання* – інтерактивне навчання, під час якого навчальний матеріал доступний в діалоговому режимі, і яке забезпечує автоматичний зворотній зв'язок з навчальною діяльністю студента [12: 59].

Різноманітність сучасних засобів навчання значною мірою розширюють можливості СР студентів. Засоби навчання визначають як комплекс навчальних посібників і технічних пристроїв, за допомогою яких здійснюється управління діяльністю викладача з навчання мови і діяльності студентів з оволодіння мовою [11: 221].

У контексті нашого дослідження мова йде про засоби для студентів, із якими вони працюють самостійно в процесі у навчанні німецької мови. Ми впроваджуємо використання можливостей мережі Інтернет, електронним словником (напр., *ABBY Lingvo*, *Langescheidt*), електронною енциклопедіями (напр., *ENCARTA*, *Meyers Lexicon online*, *Wissen.de*, *Wikipedia*). Отже, використання інформаційних технологій у СР дозволяє не тільки інтенсифікувати навчальний процес, але й закладає основи подальшої самоосвіти.

Висновки Організація СР студентів технічних спеціальностей впроваджена нами у навчанні німецької мови базувалася на комунікативному та системно-комунікативному методах, методі професійної спрямованості вправ, технології проблемного навчання, проектних, інформаційно-комунікаційних технологій і технології «портфоліо».

Отже, завдяки впровадженню комунікативного та системно-комунікативного методів у СР студентів у навчанні німецької мови, ми розвинули мовленнєві вміння студентів, мовленнєво-мисленнєву активність студентів, ситуативність процесу навчання та забезпечили оволодіння різними аспектами мови і видами мовленнєвої діяльності. Використовуючи метод професійної спрямованості вправ було створено систему вправ, яка відповідала таким критеріям як комунікативність, вмотивованість, професійна спрямованість.

Завдяки використанню технології проблемного навчання у СР студентів у навчанні німецької мови ми забезпечили краще оволодіння мовною, мовленнєвою, лінгвосоціокультурною компетенціями, розвинули механізми мислення, визначення цілей, планування, прийняття рішень.

Використовуючи технології Мовного портфелю у навчання німецької мови у процесі СР, ми у своїй методиці підвищили мотивацію студентів технічних спеціальностей до вдосконалення рівня німецькомовної компетенції та розвинули автономію студентів шляхом постановки власних навчальних цілей внаслідок аналізу поданих у портфелі дескрипторів умінь.

Завдяки використанню комп'ютерних технологій та впровадження можливостей мережі Інтернет, ми отримали різноманітні матеріали для вивчення німецької мови, удосконалили вміння аудіювання на основі автентичних аудіотекстів, вдосконалили навички читання та писемного

мовлення через електронне листування, а також інтенсифікували навчальний процес і заклали основи подальшої самоосвіти.

Перспективи подальших досліджень вбачаємо у вивченні питання використання засобів у формуванні компонентів німецькомовної компетенції студентів технічних спеціальностей.

ЛІТЕРАТУРА

1. Коряковцева Н.Ф. Современная методика организации самостоятельной работы изучающих иностранный язык : [пособ. для учит.] . – М.: АРКТИ, 2002. – 176 с.
2. Белкин Е.Л. Самостоятельная работа студентов в вузе : [метод. реком.]. – Орел, 1985. – 132 с.
3. Жарова Л.В. Учить самостоятельности: [книга для учит.]. – М.: Просвещение, 1993. – 205 с.
4. Новые педагогические и информационные технологии в системе образования: [учеб. пособ. для студ. пед. вузов и системы повыш. квалиф. пед. кадров] / [Е.С. Полат, М.Ю. Бухаркина, М.В. Моисеева, А.Е. Петров]; под ред. Е.С. Полат. –М.: Издательский центр «Академия», 2002. -272 с.
5. Капитонова Т.И., Щукин А.Н. Современные методы обучения русскому языку как иностранному.-М., 1987.
6. Пассов Е.И. Коммуникативный метод обучения иноязычному говорению. - [2-е изд.].- М.: Просвещение, 1991. – 223 с.
7. Мартинова Р. Ю. Дидактико-методические основы письма в системно-коммуникативной методике. Обучение иностранным языкам в учебных заведениях Украины: Сб. статей. – Одесса: ИМОИЯ АПН Украины, 1998. – Вып. 1. – С. 12-17.

8. Пассов Е.И. Коммуникативный метод обучения иноязычному говорению. – М.: Просвещение, 1991.- 223 с.
9. Колесникова И.Л. Англо-русский терминологический справочник по методике преподавания иностранных языков. – Изд-во «Русско-Балтийский информационный центр «БЛИЦ»», Cambridge University Press, 2001. – 224 с.
10. Сафонова В.В. Изучение языков международного общения в контексте диалога культур и цивилизаций .- Воронеж: ИСТОКИ, 1996. – 237 с.
11. Задорожна І.П. Теоретико-методичні засади організації самостійної роботи майбутніх учителів з оволодіння ангомовною комунікативною компетенцією : дис. доктор пед.наук: 13.00.02. – К.: 2012. – 470 с.
12. Шуневич Б.І. Теоретичні основи дистанційного навчання.- Львів: Вид-во Національного університету «Львівська політехніка», 2006. – 244 с.